

УДК 338.2

Литвиненко К. О., студентка VI курсу, факультет управління, спеціальність: менеджмент, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Коляда С. П., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту ЗЕД, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В ході роботи було досліджено та розглянуто поняття глобалізації, її впливу на транснаціональні корпорації, також досліджено відображення діяльності транснаціональних корпорацій на економіку країн світу. Встановлено, що своєю діяльністю транснаціональні корпорації допомагають розмити межі між економікою і політикою, між внутрішньою і зовнішньою політикою держав. Проаналізовано діаграми потоків прямих іноземних інвестицій на підставі звітів ЮНКТАД за 2016 і 2017 р., стан яких є однією з особливостей взаємозалежності транснаціональних корпорацій і глобалізації, в розвинених країнах і в країнах, що розвиваються. Досліджено, які процеси транснаціоналізації мають динамічну тенденцію розвитку. Отримано задовільні результати у вивченні ролі транснаціональних корпорацій в глобалізації. Сформульовано висновки, які засновані на детальному аналізі поставленого питання та запропоновано можливі шляхи розвитку.

Ключові слова: глобалізація, транснаціональна корпорація, глобалізаційний процес, транснаціоналізація.

Литвиненко К. О., студентка VI курсу, факультета управління, спеціальність: менеджмент, Університет таможенного дела и финансов, г. Днепр, Украина

Коляда С. П., кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента ВЕД, Університет таможенного дела и финансов, г. Днепр, Украина

РОЛЬ И МЕСТО ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ В ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В ходе работы было исследовано и рассмотрено понятие глобализации, ее влияния на транснациональные корпорации, в том числе исследовано влияние деятельности транснациональных корпораций на экономику стран мира. Установлено, что своей деятельностью транснациональные корпорации помогают размыть границы между экономикой и политикой, между внутренней и внешней политикой государств. Проанализированы диаграммы потоков прямых иностранных инвестиций на основании отчетов ЮНКТАД за 2016 и 2017 года, состояние которых являются одной из особенностей взаимозависимости транснациональных корпораций и глобализации, в развитых странах и в странах, которые развиваются. Исследовано, какие процессы транснационализации имеют динамическую тенденцию развития. Получено удовлетворительные результаты в изучении роли транснациональных корпораций в глобализации. Сформулированы выводы, основанные на детальном анализе поставленного вопроса и предложены возможные пути развития.

Ключевые слова: глобализация, транснациональная корпорация, глобализационный процесс, транснационализация.

Lytvynenko Kristina, student of master's degree, faculty of management, specialty: management, University of customs and finance, Dnipro, Ukraine

Kolyada Svitlana, Candidate of Economic Sciences, associate professor of the department of management, management of foreign economic activity, University of customs and finance, Dnipro, Ukraine

THE ROLE AND PLACE TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN GLOBALIZATION

Introduction. *At present, transnational corporations (TNCs) are leading the world economy. Each year, the number of TNCs increases, which increases their share in the global economy as a whole. The largest investment projects in the world are concentrated in such corporations, which are a major impetus for the development of countries in which all the capacities of transnational corporations are located. Through the structure of TNCs there are financial and commodity flows that are crucial for the development and improvement of the world economy. The above shows that the study and further research of transnational corporations in the globalization processes is an actual topic of the present.*

Purpose. *The purpose of the paper is to study the peculiarities and trends of the activities of transnational corporations in the conditions of globalization of the world economy.*

Results. *The basis of the new global economic system are TNCs that have large financial resources, implement advanced technologies, have significant spatial markets and conduct an active, globally, investment policy.*

Conclusions. *A transnational corporation is part of the world economy, which is subject to the laws of the development of TNCs and reflects the reciprocal impact on the world economy, a product of globalization processes. The direct relationship between TNCs and the process of globalization comes from the study of the stages of the evolution of transnational corporations.*

The role of TNCs in the modern world is intensifying, in this connection, the role of national economies is falling, which leads to a conflict of interest between multinational corporations and states. Such conflicts can have a bad effect on the state of the economy and the stability of the state. Therefore, it is necessary to regulate the activities of TNCs.

Modern activity of transnationalization has acquired many new features, it can affect not only the world economy, but also the country's economy, the placement of the parent corporation. The prospect of our further research is to analyze the positive and negative impact of TNCs on the national economy and the recommendations for regulating their activities.

Keywords: *transnationalization, transnational corporations, globalization processes, globalization.*

JEL Classification: *E69, F01, F20, F21, F23*

Постановка проблеми. На даний час транснаціональні корпорації (ТНК) займають лідируючі ланки у світовій економіці. З кожним роком кількість ТНК зростає та підвищується їх питома вага у світовій економіці в цілому. Через структури ТНК проходять фінансові та товарні потоки, які є вирішальними для розвитку та покращення світового господарства. Вищенаведене свідчить про те, що вивчення та подальше

наукове дослідження транснаціональних корпорацій в глобалізаційних процесах є актуальною темою сьогодення.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Дослідженню діяльності ТНК присвячено достатньо робіт як закордонних, так і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних авторів слід виділити Є. Голубкова, С. Кіндлбергер, Ф. Котлер, Х. Прелмуттер, Ф. Рут. У вітчизняній літературі ця

проблематика представлена працями О. Білоруса, П. Дзюби, Д. Лук'яненко та іншими. Проте, беручи до уваги глибоке дослідження та популярність вивчення феномену транснаціональних корпорацій, залишається невирішеним ряд проблем та питань, серед яких головне значення має особливості сучасного етапу розвитку ТНК в глобалізації.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті полягає у дослідженні особливості та тенденцій діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для детального аналізу необхідно в першу чергу проаналізувати значення термінів «транснаціоналізація», «глобалізація» та «транснаціональна корпорація».

Транснаціональні корпорації (за визначенням ООН) – це підприємства, які володіють виробництвом товарів або послуг, або контролюють його за межами країни, в якій вони базуються [1]. Основною характерною рисою ТНК є їх спроможність планувати, організовувати і контролювати господарську діяльність у різних країнах. Саме ця риса і відрізняє ТНК від інших учасників світової економічної системи. Такими учасниками є робоча сила, споживачі, місцеві, регіональні та національні уряди.

За офіційним визначенням ЮНКТАД транснаціональна корпорація (transnational corporation, multinational corporation, multinational company, multinational enterprise) – це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох чи більше країнах і провадить єдину політику і загальну стратегію завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень.

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі.

Наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція капіталу, виробничих та людських ресурсів поміж усього світу, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний процес системного характеру, який охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. В результаті глобалізації світ взаємозалежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів.

Серед вчених не існує єдиного підходу до визначення терміну «транснаціоналізація». Одні дослідники вважають, що транснаціоналізація – це якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створенням транснаціонального капіталу. Інші трактують транснаціоналізацію як форму загального процесу інтернаціоналізації господарського життя [2, с. 411].

Так, О. Рогач вважає, що транснаціоналізація – це процес посилення світової інтеграції у результаті глобальних операцій ТНК, в межах якої значна частина виробництва, споживання, експорту, імпорту і доходу країни залежить від міжнародних центрів за межами держави [3, с. 149].

Згідно з визначенням А. Мовсесяна і С. Огнівцева, «транснаціоналізація – це процес перенесення частини відтворювальних процесів з однієї країни в іншу (інші) за допомогою прямих іноземних інвестицій, до яких, на відміну від портфельних, відносять інвестиції, зроблені за кордон з метою організації філій або встановлення контролю над іноземними компаніями, стають залежними. Ці інвестиції здійснюються в основному ТНК, які є основою транснаціоналізації» [4, с. 67].

До найбільш важливих параметрів, що відрізняють ТНК від інших організацій і інститутів, слід віднести [5]:

– виробництво або надання послуг більше ніж у шести країнах;

- частка зайнятих іноземних працівників у діяльності корпорації не менше 25 %;
- частка капіталовкладень за кордоном в структурі активів складає від 25 % та вище;
- річний обіг – від 1 млрд дол. США;
- об'єми продажу товарів за межами головної (материнської) компанії від 20 %;
- єдина визначна стратегія управління підприємств, які є частиною ТНК.

Держави, будучи суверенними, дедалі більше залежать від економічних компонентів глобалізації, збільшується вплив ТНК на світову політику. На даний час не існує жодної вагової дії у світовій економіці, яка б відбувалась без участі транснаціональних корпорацій. Вони є як опосередкованими, так і безпосередніми учасниками у світових економічних та політичних процесах, а також є активними учасниками формування єдиного політичного простору взаємодії та взаємопроникнення країн, народів, національних економік [5].

Своєю діяльністю транснаціональні корпорації допомагають розмиттю кордонів між економікою та політикою, між внутрішньою та зовнішньою політикою держав.

Політична роль ТНК у світовому товаристві пов'язана з питанням глобального управління. Оскільки транснаціоналізація має в більшості односпрямований характер, увага зосереджується на відсталості прогресу світової політичної системи від глобальної економіки. Вирішальний вплив глобального рівня міжнародних відносин на економічну систему в цілому підсилена й глобальним масштабом зацікавленості і поведінкою міжнародних економічних клубів (наприклад, ОПЕК), а також ТНК, які є недержавними глобальними міжнародними учасниками.

ТНК здійснюють свою корпоративну дипломатію в міжнародній зовнішній політиці. Через сучасні системи планування та інформаційні комунікації транснаціональні корпорації є одним із найважливіших суб'єктів прямого впливу на глобальний інформаційний простір. Саме ТНК є головним

структурним елементом економік багатьох розвинутих країн, основною силою їх розвитку та збільшення ефективності.

Звертаючись до світової статистики, можна зауважити, що транснаціональним корпораціям (ТНК) підконтрольні близько 50 % світового промислового виробництва та близько 70 % зовнішньої торгівлі в цілому. Сума іноземних інвестицій ТНК становить близько 2 трлн дол. США. Сучасні ТНК володіють приблизно 95 % світових патентів і ліцензій, тому тенденції структурних перетворень економіки неможливо розглядати окремо від процесів транснаціоналізації.

Основоположним завданням цього дослідження є передбачення перспектив та наслідків економічних змін під впливом транснаціоналізації.

За статистикою, яка формується Організацією Об'єднаних Націй, в даний час у світі існує близько 40 тис. транснаціональних компаній, питома вага яких у становленні сучасної світової економіки є переважаючою, оскільки вони продукують реальні передумови росту міжнародного виробництва з єдиним інформаційним простором, міжнародним ринком капіталу та робочої сили, науково-технічних послуг.

На сьогодні транснаціональні корпорації є найбільш гнучкими організаціями, які підтримують глобалізацію.

Транснаціональні корпорації представляють собою потужну економічну силу, яка пов'язує національні господарства і визначає економічний розвиток відповідних країн і світу в цілому. Важливими елементами, які впливають на розвиток корпорацій, є світові, регіональні та міжурядові угоди.

Вплив транснаціональних корпорацій на світову економіку незалежно від рівня їх розвитку зростає. Прямі іноземні інвестиції – це важливий механізм, через який передаються заощадження від передових промислово розвинених країн в країни, що розвиваються. Як правило, країни, що розвиваються, мають низький рівень

заощаджень. Відповідно до звіту ЮНКТАД за 2016 рік, було визначено, що станом на 2015 рік вбачається динамічне відродження глобальних інвестицій крупніших корпорацій в світі, а саме потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 38 % до 1762 млрд дол. – найвищого рівня після глобального фінансово економічної кризи 2008-2009 років.

Основним фактором глобального поживлення стало різке зростання суми угод міжнародних злиттів і поглинань, що досягла 721 млрд дол. США (для порівняння в 2014 році – 432 млрд дол. США). Ці придбання були частково обумовлені змінами конфігурації

корпорацій, включаючи податкові інверсії. Без урахування цих великих змін конфігурації корпорацій приріст глобальних потоків був би більш помірним і становив би 15 %. На високому рівні залишалася сума оголошених інвестицій в нові проекти – 766 млрд доларів США.

Прямі іноземні інвестиції, в країнах, що розвиваються (за винятком фінансових центрів Карибського басейну), – збільшилися до нового максимуму (765 млрд дол. США).

Країни, що розвиваються, як і раніше складають половину з 10 країн - одержувачів найбільшого обсягу прямих іноземних інвестицій.

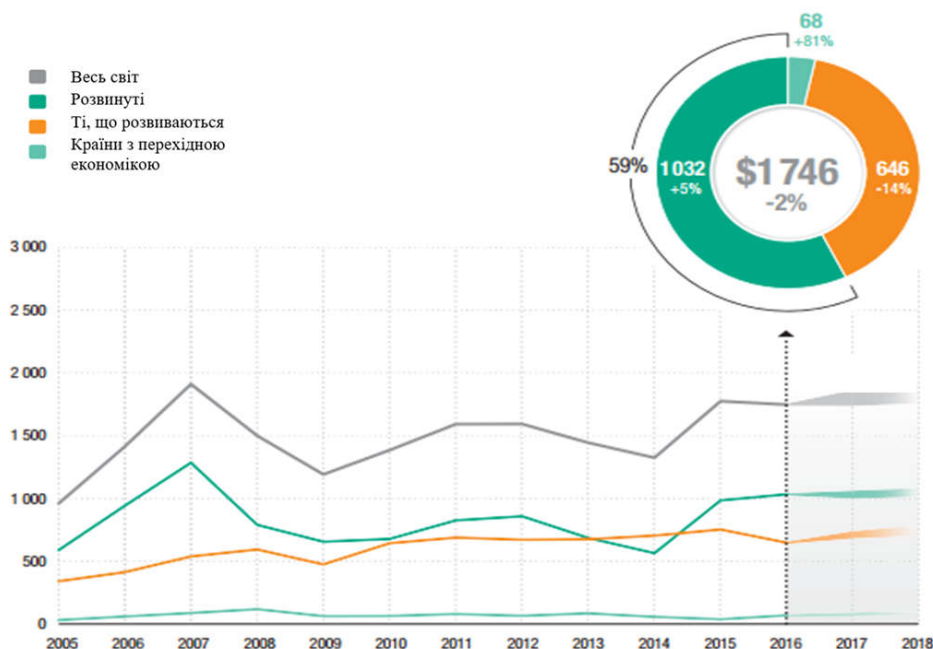

Рисунок 1 – Глобальний потік прямих іноземних інвестицій за групами країн в 2005-2016 рр. та прогнози на 2017-2018 рік (за звітами ЮНКТАД 2017 року)

Джерело: [7]

Якщо порівняти прогнози ЮНКТАД 2016 та 2017 років щодо стану прямих іноземних інвестицій, які є однією з особливостей взаємозалежності транснаціональних корпорацій та глобалізації, можна побачити, що справдився прогноз тільки для країн, що розвиваються, тобто пішов помітний спад в залученні таких інвестицій. Проте для розвинутих країн, країн з перехідною економікою та країн світу в цілому, можливо

побачити тенденцію зростання прямих іноземних інвестицій, хоча прогноз 2016 р. мав зовсім інші перспективи.

Незважаючи на тимчасові негативні зміни, країни з ринками, що розвиваються, залишаються одним з найважливіших об'єктів для інвестування. Після кризи на 32 країни припадало близько 35 % всього світового обсягу ПІІ, а далі це значення ще зростало. Основними чинниками для

інвестування в країни з ринками, що розвиваються, були конкурентоспроможний рівень оплати праці та перспективи економічного зростання. В Китаї було підписано багато угод зі злиття та поглинань компаній і він, як і раніше, залишається найбільшим одержувачем ПІІ серед країн з ринками, що розвиваються. В інших країнах цієї групи саме приватизація відіграє суттєву роль у здійсненні прямого інвестування. Перед кризою багато компаній з країн з ринками, що розвиваються, почали брати активну участь в угодах злиття і поглинання в інших країнах, що розвиваються, і розвинених країнах. Цей період навіть назвали ера транскордонних угод та горизонтальних мегаугод [8].

ТНК відіграють дуже важливу роль у сучасній світовій економіці. З розвитком світової економіки розвивалися й ТНК. Зараз вони виступають на світовій арені як «окремі держави», капітал яких перевищує річний ВВП деяких країн світу. З часом свого існування ТНК почали базуватися не тільки в розвинених країнах, але і в країнах з ринками, що розвиваються, що в свою чергу давало змогу диверсифікувати їх виробництво. Переважна більшість транснаціональних фірм базується в розвинутих країнах з ринковою економікою. Проте за останні роки в розвиток транснаціоналізації долучаються також фірми країн, які розвиваються, а також країн Східної та Центральної Європи. П'ять країн – Німеччина, Японія, США, Велика Британія, Франція є базами розташування 1/2 материнських транснаціональних корпорацій країн, які промислово розвинуті.

У промислово розвинутих країнах розташовано приблизно 46 % усіх філій ТНК, у той час як у країнах, що розвиваються, – 42 %. Характерними відмінностями сучасного етапу транснаціоналізації є масштаб операцій ТНК, який з кожним роком має тенденцію до зростання. В першу чергу, це можливо побачити в значному збільшенні кількості материнських компаній ТНК та їх закордонних філій [9].

Протягом останніх 20 років кумулятивний обсяг прямих іноземних інвестицій за

темпами зростання більш ніж удвоє випереджав показник світових валових інвестицій в основний капітал. Ці дані свідчать про те, що міжнародне виробництво стає дедалі важливішим елементом світової економіки. Інші показники теж підтверджують цю тенденцію.

Сучасні процеси транснаціоналізації мають динамічну тенденцію розвитку:

- бурхливий підйом надвеликих корпорацій, які стають вирішальними гравцями у світовій економіці (також за рахунок росту філіальної мережі ТНК);

- пониження рівня «прив'язки» ТНК і виробленої ними продукції до материнських країн за рахунок розвитку світового фондового ринку та використання механізму стратегічного альянсу;

- значну концентрацію капіталу, що дає змогу ТНК зменшувати витрати виробництва, фінансувати НДДКР та впроваджувати інноваційні продукти і технології, здійснювати ефективну рекламу та ін.;

- транснаціоналізація капіталу набуває характерності інституціонального розвитку всієї сучасної економіки [10].

Таким чином, основою нової глобальної економічної системи є ТНК, які володіють великими фінансовими ресурсами, впроваджують передові технології, мають значні Просторові ринки збуту й проводять активну, в глобальному масштабі, інвестиційну політику.

Висновки. Транснаціональна корпорація – це частина світової економіки, яка підпорядкована законам розвитку ТНК, і відображає зворотний вплив на світову економіку, продукт глобалізаційних процесів.

Роль ТНК у сучасному світі посилюється, у зв'язку з чим роль національних економік падає, що призводить до конфлікту інтересів між транснаціональними корпораціями та державами. Такі конфлікти негативно впливають на економічний стан та стабільність держав, тому необхідно регулювати діяльність ТНК.

Сучасна діяльність транснаціоналізації подальшого дослідження є аналіз набула багатьох нових рис, вона може позитивного і негативного впливу діяльності впливає не тільки на світову економіку, але і ТНК на національну економіку та на економіку країни, де розміщується рекомендацій щодо регулювання їх материнська корпорації. Перспективами діяльності.

Література:

1. Alexandre Faria (2005), "The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business", NY Dryden Press, vol. 4, p.31.
2. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів : ЛКА, 2015. – 594 с.
3. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій : підруч. / О. І. Рогач. – Київ : Либідь, 2005. – 720 с.
4. Мовсесян А. Г. Світова економіка : підр. / А. Г. Мовсесян, С. Б. Огнивцев. – Москва : Фінанси та статистика, 2001. – 656 с.
5. Міжнародні системи і глобальний розвиток / В. А. Манжоло, О. А. Коппель, М. Г. Капітоненко, М. С. Каменецький, А. А. Суботін. – Київ : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2008. – 188 с.
6. UNCTAD (2016), World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development", available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_overview_ru.pdf.
7. UNCTAD (2017), World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development", available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_Overview_ru.pdf.
8. Михайлушкин А. И. Економіка транснаціональної компанії: підр. / А. И. Михайлушкин, П. Д. Шимко. – М. : Вища школа, 2005. – 245 с.
9. Міжнародна економіка / Т. В. Божидарнік, Л. В. Савош, О. Я. Кравчук. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – 420 с.
10. Титов А. Н. Тенденції формування транснаціональних корпорацій / А. Н. Титов // Вісник КГУ ім. Н. А. Некрасова. – 2011. – № 4. – С. 247–248.

References:

1. Alexandre Faria (2005), "The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business", NY Dryden Press, vol. 4, p.31.
2. Kutsyk, P. O. (2015), *Hlobalna ekonomika: pryntsyipy stanovlennia, funktsionuvannia, rehuliuwannia ta rozvytky* [Global economy: principles of formation, functioning, regulation and development], LKA, Lviv, Ukraine.
3. Rohach, O. I. (2005), *Mizhnarodni investytsii: teoriia ta praktyka biznesu transnatsionalnykh korporatsii* [International Investments: The Theory and Practice of Transnational Corporations] Lybid, Kyiv, Ukraine.
4. Movsesian, A. H. and Ohnyvtsev, S. B. (2001), *Svitova ekonomika* [World economy], *Finansy ta statystyka*, Moscow, Russia.
5. Manzhola, V. A. Koppel, O. A. Kapitonenko, M. H., Kamenetskyi, M. S. and Subotin, A. A. (2008), *Mizhnarodni systemy i hlobalnyi rozvytok* [International systems and global development], *Nats. un-t im. T. Shevchenka*, Kyiv, Ukraine.
6. UNCTAD (2016), World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development", available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_overview_ru.pdf.
7. UNCTAD (2017), World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development", available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_Overview_ru.pdf.
8. Mykhailushkyn, A. Y. (2005), *Ekonomika transnatsionalnoi kompanii* [the economy of a transnational company], *Vyshchia shkola*, Moscow, Russia.
9. Bozhydarnik, T. V. Savosh, L. V. and Kravchuk, O. Ya. (2010), *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics], *RVV LNTU*, Lutsk, Ukraine.
10. Tytov, A. N. (2014), "Tendentsii formuvannia transnatsionalnykh korporatsii", *Visnyk KHU im. N.A. Nekrasova*, vol. 4, pp. 247–248.

